

Prof. dr. sc. Milorad Stojić

FRANJO DERANJA, "ODRASTANJE - bilješke & stihovi"

u izdanju "Glosa", Rijeka 2006.

SVE JE DRUGAČIJE, A OPET DOBRO

Spontano ili svjesno dođu vremena kada čovjek naprasve je *drugačije a opet dobrovi* inventuru svojih sjećanja i osjećanja, onih koje je prevladao a vraćaju mu se kao sasvim suvremeni, aktualni, i one za koje drži kako ih je proživjelo neko drugo biće. Sjećanje i doživljavanje svijeta zapravo je jedna od zagonetnijih pojava našega srca, ali i razmišljanja, kako o sebi, tako i o drugima, dakako i o svijetu koji nas okružuje na onakav način kako ini to želimo, ali toga nismo svjesni.

Ovaj uvod nisam htio učiniti teškim, ali mi se čini vrlo pogodnim, ne i prigodnim, za knjigu moga prijatelja Franje Deranje, što je podnaslovljena kao *bilješke & stihovi*. Ona je zapravo kronologija njegova, rekao bih, osjećanja sebe i osjećanja vremena kako ga je tijekom stvaranja nazočnih tekstova doživljavao, ili je bio njime zahvaćen, ili je bio distanciran prema njemu, pa je objektivnije mogao sagledati njegove mijene.

Dakako, osobnost Franje Deranje daje pečat onome što se zbiva iza tih "zidina vremena". Stoga je i knjiga raspodijeljena u tri dijela, od kojih bi svaki mogao biti knjiga svjedočenja o spontanome viđenju svijeta i života u njegovim partikularnim i univerzalnim tijekovima i mijenama.

U prvome dijelu Franjo Deranja podastire čitatelju sjećanja, bilješke, lirske zapise o mitskim mjestima njegova djetinjstva u Novome Vinodolskome. Mitskima bez navodnika, budući da je djetinjstvo uglavnom najsretnije razdoblje ljudskoga života pa ma kako se činilo da ga je proživio netko drugi a ne ja, ali - samo ga se ja sjećam takvime i s detaljima koji i danas prožimaju moju dušu i sjećanje.

Jasno je da takve teme bude nostalgiju i potim objektivno gledanje na ono pređeno. Zato i nije naodmet citirati Deranjin, recimo, "motto" ili "credo" koji izvanredno glasi: *sve je drugačije a opet dobro!* To je zapravo refren koji pokriva referencije cijele knjige, i one koja je prozna i ona, navlastito, pjesnička. U proznome dijelu, tako, obnavlja Deranja sjećanja na početno školovanje, na

običaje u kojima su sudjelovali i klinci, kao što je to novljanski zaštitni znak, uz narodnu nošnju i kolo, mesopust. Posebice je zanimljiv, gotovo lirski, dio koji govori o stvaranju dječjeg kina, *Kina Konobe*, što bi moglo poslužiti kao građa za dječji roman. Tu je i prosuta očeva jota, koja se uklapa u liričnost *Konobe*, iskustva otkrivanja nogometa i onodobne igre Indijanaca i kauboja, a da ne govorimo o diksilend sastavu i sudbini ambicija njegovih članova.

Ima tu liričnosti, ironije, odmaka od tadašnjeg osjećanja i prilagodbe sadašnjem viđenju sanjarenja koje je pojeło razdoblje ljudskih životnih putova. Mislim da će ovaj dio Deranjine knjige mnogim njegovim suvremenicićima pobuditi nostalgiju i, barem nakratko, vratiti ih u tzv. *čista vremena* kada je sanjarenje bilo istovjetno sa životom. *Život je bio san*, kako bi rekao jedan poznati književnik. Iako, se mnogi detalji (primjerice nogomet i kauboji) mogu primijeniti na sve onodobne generacije, Franjo im je dao novljansku specifičnost, ono što je karakteristično u tim "univerzalijama" vremena koja nisu prošla, jer ih se, eto, netko i sjeća na *pisani* način.

Nadam se da će Deranja iz naznaka ovakve građe načiniti posebnu knjigu koja će biti otkriće i njemu samome, ali i čitateljima koji nisu srasli s novljanskim ambijentom.

* * *

Drugi dio knjige Franje Deranje pjesme su na čakavskome varijetetu, na novljanskome govoru. One su nadahnute osjećanjem, ponajviše, za zavičaj i pojave zavičajnosti. Dakle, vezane su ponajprije za njegov Novi.

Uočljiva je u njima pejzažnost, odnosno kampanilizam u pozitivnome smislu. Franjo Deranja sa "svog" prozorčića na novljanskome Turnacu promatra stvari i pojave koje traju i žive odozdola. To su, uglavnom, obične stvari koje veličaju ljudsko osjećanje. Posebice u Novome. Ali i one koje Grad čine prepoznatljivim u seriji" sličnih navada. Tako su pjesme upućene tematskim korpusima što ih je, djelomično, naznačio u proznim bilješkama, a to su mesopust, blagdani i praznici kada osoba i mjesto žive posebnim životom, odnos prema domaćoj *besedi*, na koju su Novljani na osobit način ponosni. No, kroza sve se ponajviše provlači tema ljubavi, koja varira od one neostvarene do one konkretne.

Glede Deranjinih čakavskih pjesama valja ustvrditi da su one relativno tradicionalno građene, što će reći da ima stanovite poetske odanosti tradiciji s obzirom na izraz, ali je neupitna njihova čitkost, jasnoća namjere i namjene, te određena privrženost tematskome izboru u kome ne želi povrijediti provjerene vrijednosti čakavske poezije niti obzor očekivanja čitatelja.

S tim pjesmama na sasvim određen način "suraduju" i pjesme na standardnome hrvatskome jeziku, s tim da u njima ima nekih specifičnosti

kojih u čakavskima nema. I u njima je jedna od pretežnijih tema ljubav, i to ljubav koja je ćutilna i ona koja ima univerzalnije značenje, ali svima razumljiva kao "pitanje ljudskoga opstanka srca", kako je napisao jedan filozof.

Jednako tako i u takovrsno jezičnim Deranjinim pjesmama nazočna je pejzažnost u svim njezinim pojavama (more, bura...), ali je zamjetna i nova tematska preokupacija. To su pjesme koje problematiziraju probleme čovjekove kozmičnosti, svemirske opstojnosti, problem smrti i smisla ljudske egzistencije. Takve pjesme aludiraju na filozofiju ljudskoga života, na njegov smisao i besmisao, na proturječnosti što ih taj odnos dovodi ili do apsurdna ili do ironije, no najčešće do tragičnog sukoba s vlastitom mišlju. Sama tematika za sobom povlači stanovitu patetiku i intimnost vlastita suočavanja s tematskim problemom, što je neminovno kada se radi o tako kategorijalnim sadržajima.

Ima u ovome dijelu pisanome na standardu i pjesama što kane biti reagiranjem na puku stvarnost, znači teže angažiranosti prema trenutku vremena u kojemu su stvarane, ali i s nakanom da primjer bude prepoznatljiv kao paradigmatičan "u slijedu", kako bi se to reklo frazom. Stoga je izraz gdjekad na granici estradnosti, odnosno prevelike čitljivosti očitoga izražavanja, no, to ima alibi koji daje sadržajna podloga.

* * *

U ovoj knjizi Franjo je Deranja predočio svoje humorističke radove. Uz aforizme tu je i više tekstova pod naslovom *Tetac Osip z Novoga*, što su bili predočeni putem Radio-Rijeke. Ti tekstovi, i aforizmi i *Tetac Osip*, pokazuju humoristički žalac prema, tada, aktualnim zbivanjima u našoj stvarnosti, naročito, *Tecu Osipu*, problemima što su mučili Novi, ali su se mogli povezati i s tzv. širom zajednicom. Jer, kolikogod bili naizgled lokalni, odražavali su probleme mnogih sredina. Mnogima će ti tekstovi osvježiti sjećanja na život koji neumitno guta probleme jedne vrste i pretvara ih u drugačije a zapravo iste.

Naime - *sve je drugačije a opet dobro*.

K jednu: knjiga Franje Deranje odražava i njegova intimna stremljenja, slučajna ili ne, ali jednako tako daju prinos različita promišljanja, budući da je štivo raznovrsno žanrovski organizirano.

Što mogu reći nego: Franjo, sretno ti bilo u novim pisačkim pustolovina-ma!